

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Clavdii Espencei Theologi Parisiensis De Evcharistia, Eivsque Adoratione, Libri Qvinque

Esponce, Claude d'

Parisiis, 1573

Cap. VI. Zuingliana, siue Cingliana.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30397

exclamare possimus, Ecce plusquam arca, tabernaculum, templum hîc. Vt mediæ quidem ætatis pij patres sic nobis præ Iudæis gratulabantur, si Dei filius in secundo templo, in quo caro & brutorum sanguis offerebatur, ambulare voluit, multò magis nostram orationis domum, in qua caro & sanguis eius consecrantur, & vbi carnis ipsius & sanguinis sacramenta celebrantur, visitare gaudebit. Quodque præ gentibus gloriabatur olim Israël, nos præ Israël gloriemur, non vllam fuisse, esse aut fore nationem, quæ Deum habeat tam sibi propinquum, tam appropinquantem, tam familiorem, quàm & adest & præsens est nobis in his mysteriis Christus Deus noster. Proinde toties vrgeri Christi corpus in pane adesse, præsens esse, ac comedi, neque tamen adorari, est non magis sibi constare, quàm toti retro Ecclesiæ, res adeo diuinas quas hîc participabat, semper & vbique veneratæ. Ceterum calumnia est nos res eas signis includere: Adesse dicimus, quia sic loquitur Orthodoxa antiquitas, includi non dicimus, quia nec sic eadem loquitur. Et res in iis sacris signis non diutius manera insania est, nedum hæresis à patribus, vt antè indicauimus, improbata. Neque verò consequens esse ibi ea localiter esse, vbi adorentur: Vt malè Oecolampadius. Si corpus (inquiens) hîc loqualiter contineri inficias itis, quid volunt contentiones vestræ, quibus adorationem reuerentiam? Localem enim præsentiam hîc non requirimus, verissimam licet, & huic sacramento peculiarem. Reliqua autem contra cultum hunc Oecolampadiana, quoniam Vvaldensia sunt, ad roffenses antè solutiones remittimus.

Albin. Et Thom. in catena. Ioan. 10.

Deut. 4.

Inclusio localis hîc negatur.

Tho. part.

3. Quest. 76

Art. c. 5.

Lib. 3.

Epistola

ad Melan-

chthon.

Zuingliana, sive Cingliana.

C A P. V I.

T Zuinglius sacramentariorū Coryphæus, magis, Primùm quidem ingenuè, sic germanam, inquit, sententiam citra offensionem docebitis, Deum nemo vidit vquam. Patet ergo in Eucharistia nõ debe-

Ioan. 1.

De conf. re adorari, quod videtur, &c. Nos tecum, Cingli, eatenus
Dist. 2. ca. sentimus, Res enim inuisibiles sub signis visibilibus ado-
Nos autem ramus, idque nostrates (si fortè nescis) agnoscunt Scho-
Thom. ubi lastici, Christi corpus, quod hîc nimirum colimus, spiri-
suprà artic. tuali modò intellectus oculo per similitudinem dicto,
Lib. 2. Epi- hîc per fidem, non etiam corporer propriè dicto, ne glo-
stola ad Al- rificato quidem, prout in hoc est sacramento, videri e-
herum. tiam posse. Tantùm abest, vt vel quod hîc corporaliter
Sacramentū videmus, adoremus: vel quod adoramus, hîc propriè vi-
quo sensu deamus aut etiam videre possimus. Cùm ergo ita pergis
piè dicatur alibi, Damnosum esse idololatriæ commentum, & cau-
adorari. sificaris, Quis enim hoc sacramentum non adorauit?
Baptismi Respondemus, Cùm sacramentum hoc duobus constet,
et Eucha- signis scilicet ac rebus, & signa quidem videamus tãrùm,
ristia non res autem etiam adoremus, nihil vetat quin sacramen-
eadem in tum, ab excellentiore sui parte vfitato loquendi modo
cultu ratio. acceptum, hîc adorare dicamur. Contrà verò (ait) cur Ba-
Beda. ptismum non eodem modo adorauimus? cùm sacramen-
1. Cor. 10. torum, quod ad definitionem attinet, eadem sit ratio.
ex Ang. Baptismus (ait) & Eucharistia longè lateque differunt,
De conf. vel hoc maximè, quia vtriusque Christus autor, dixit, ac
Dist. 4. etiamnum dicit, non quod in illo, sed quod in hac da-
cau. Nulli. bat, dedit, dat, & donec redeat, daturus est, corpus ac
Lib. 2. sanguinem esse suum. Etiam si hæc in baptismo, suo
cap. 12. quoque modo adoramus, quia nulli aliquatenus ambi-
Consecra- gendum tunc vnumquenque fidelium corporis sangui-
tionis ver- nisque Dominici participem fieri, cùm in Baptismate
ba tarquet. Christi membrum efficitur, De quo suprà latè in Eucha-
placetum, ristia paruulorum, Christum autem in Eucharistia quàm
ut ait, et in baptismo vero suo corpore ac sanguine non esse præ-
aperta. sententiam, id verò Zuinglio & Zuinglianis pernega-
 mus. Pergit ergo vbi antè, ita, Restat quod hac in re mul-
 to difficillimum, quoniam simus Christi verba, quæ con-
 secrationis appellant, detorsuri, Cùm enim Christus di-
 xerit, hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur,
 nō possunt aliò verba trahi, quàm quòd hic panis quem
 Christus porrigebat, sit corpus eius, non mysticum hoc,
 Ecclesia (nam ea non est pro nobis tradita, sed ipsum ve-
 rum, quod in cruce pro nobis est mactatum. Verba sunt

Mat. 24.

plana & aperta : & cœlum & terram facilius est deperire, quam vel apicem ex eis, hîc omnes nerui fidei intendendi. Adeundus cœlestis gratiæ thronus, vt quicquid sit hîc abstrusum, referetur. Nam si verba hæc rectè non sunt hæc hactenus intellecta, peccatum est hîc magis quam vlla in re: vt nescio an maior fuerit abominatio adorauisse aureum in Dan vitulum, quam adorauisse panem istum benedictum, sinodò panis solum modò est, & cætera. Adorationis ergo Eucharistiæ metu, sustulit Cinglius ab ea rerum, à mensa Domini esculentarum poculentarumque eius, hoc est, Domini corporis atque sanguinis præsentiam, & verba cœnæ sacramenti huius consecratoria, vel ipsius testimonio plana & aperta, detorsit (vt & eiusdem verbis vtar) & traxit ad sensum & intellectum hæc hactenus non intellectum. Vt in eis verbum *E S T*, vt aliquoties alibi, significare, portendere, exprimere, rememorare, breuiter, quiduis potius quam esse significet, fiatque verborum Christi sensus, ad hunc modum apertissimus (scilicet) hoc conuiuium significat, aut symbolum est quo reficabitur corpus meum pro vobis esse traditum. Vel, Hoc quod nunc facere iubeo, significabit vobis, aut rememorabit corpus meum, quod iam iam pro vobis traditur, vt schemate nobis inusitatiorè Matthæus & Marcus dixerint, hoc est corpus meum: *Matt. 26.* pro eo quod est, hæc manducatio noui testamenti est *Marc. 14.* symbolum, quod hîc robur suum habet, quòd ego me ipsum pro vobis & pro tota multitudine trado. At, Hic est sanguis meus, pro eo quod est, hoc poculum est symbolum, aut significabit vobis, quòd sanguis ille meus sit pro vobis effusus, quam Paulus & Lucas, hoc poculum siue potus nouum testamentum, non dixerunt est *1. Cor. 11.* sanguis meus, sed in meo sanguine, Nouum enim *Luc. 22.* testamentum vim & fundamentum habet in sanguine Christi pro nobis effuso, vt poculum non sit sanguis: *Poculum.* quod enim alio est, non est id ipsum in quo est, sed *Testamentum.* testamentum, hoc est commemoratio viuificæ effusionis sanguinis Domini, & horum duorum posteriorū verbis præbeatur clavis duorum illorū priorum verba refe-

Cæne verborum idem sensus & sonus.
Apolog. lib. 7. cap. 6.
De officiis diuinis lib. 2. cap. 22.
To. 9. pag. 12. 84.
Lib. 3.
Epistola. Et iuum de clamation.
Et præfation.
Clavis ferarum intricans.
Tertullian. in Praxoã.

randi. Hæc ille. Nos de verborum Domini, quæ consecrationis vocamus, sono atque sensu, ac proprietate, reiectis hîc, post vereres Orthodoxos Græcos & Latinos, figuris, tropis, & schematicis, alibi pro virili & gratia nobis data diximus. Quorum locos ea tum turba, tum fide indicauimus, vt nihil hîc sit necesse repetere. Absit, aiebant, hoc, vt dicamus, hoc est figura corporis Domini, Non dixit hoc Dominus, sed, Hoc est corpus meum, &c. Quibus eò loci mihi allegatis, D. Rupertus aliis quidem posterior, aliis etiam prior, nullo certè priscorum scriptorum inscripturis sacris minus versatus, in eo, inquit, quod panis ille consecratur, non ipsum indiuiduum corpus Domini significat, sed est, transfuso in se Dei verbo per fidem passionis, resurrectionis, & ascensionis Domini: Dominus enim non, Hoc significat: sed, Hoc est corpus meum, inquit. Et inter recentiores Erasmus in libello quem inscripsit, Detectio præstigiæ libelli cuiusdam. Cùm scripturarum, aiebat, autoritas stet à nobis, ab eius recta pronuntiatione cur ad tropos deflectamus, nullam satis grauem video causam. Qui & Melancthon ad Oecolampadium, non secus, Cùm verborum proprietas cum nullo fidei pugnet articulo, nulla satis magna causa est, cur eam deseramus. Nec vllam firmam rationem inuenio, quæ conscientie discedenti à proprietate verborum satisfaciat. Cingliana verò clavis ea est, vt Euangelicas seras turbare magis valeat aut intricare, quàm recludere vel extricare. Cùm enim oporteat secundum plura intelligi pauciora, & posteriora secundum priora: incerta de certis, obscura de manifestis præiudicari præscribique, quod hæreticorum proprium est, pauca aduersus plura clanger iste defendit, & posteriora contra priora suscipit. Verba ergo panis consecratoria, quæ & apud plures, quatuor nimirum extant, & priora, & clariora sunt, per verba calicis consecratoria, quæ & apud pauciores, duos videlicet, & posteriora, etsi non obscuriora, minus certè clara exponere, est scripturas claudere, non recludere: obserare, non referare. Æquius ergo est, & scripturæ quoque, nedum rationi & communi hominum sensui, nedum catholico patrum con-

sensui conformius, per hæc verba, Hoc est corpus meum, quæ extant apud Matthæum, Marcum, Lucam, Paulum: & hæc, Hic est sanguis meus, quæ apud duos priores, interpretari. Hæc, Hic calix nouum testamentum in meo sanguine, quæ apud duos posteriores. Præsertim cum hæc forma seu formula, Hic est sanguis meus, allusio tum fuerit, & imitatio, adeoque impletio & consummatio Mosaicæ illius, hic est sanguis fæderis quod pepigit Dominus vobiscum, siue vt Paulus citauit, Hic sanguis testamenti quod mandauit ad vos Deus. Quæ legalis & fæderis formula cum olim semper sit propriè ac ad verbum intellecta de præsentis sanguinis externa exhibitione, & Christus eam adiectis discriminis causa duabus tantum v oculis, nempe MEVS & NOVI in nomen fædus proprio suo sanguine sancitam trãstulerit, necesse est eam etiam nunc propriè de præsentis sanguinis Christi exhibitione intelligi. Nec magis alterutrum sensisse, quam dixisse, hoc est signum sanguinis, sed vtrunque sensisse nimirum & idem intellexisse quod dixisse, Hic, vel hoc est sanguis. Multò verò magis Dominum, vt cuius sanguis in veteri testamento in figura promissus, in nouo in rei veritate sit exhibitus. Ergo τὸ τοῦ ποτήριου, hoc poculum, hic calix, per se quidem nihil admodum, siue quanti aut quantulius precij, cuius tandemcunqu fuerit materiæ, sed noui testamenti est, & infiniti precij, in meo sanguine, siue per meum sanguinem, hoc est quatenus sanguinem meum: Meum inquam, qui Dei sum Filius, Deus, & cætera, sanguinem vobis non solum nec simpliciter significat, sed etiam verè continet, offert, exhibet. Illud ergo duorum, Hoc poculum est testamentum nouum, fortasse contra valeret, si apocopen admitti illic oporteret. Nunc autem sic dixerunt, Hic calix est testamentum nouum in meo sanguine, qui sine poculo tradi non potuit. Hæc aduersum Cinglianam clauim, cuius ne faber quidem ipse satis ei tum fidebat, præfatus se nihil definire, sed sua in medium proferre, vt siquidem Domino placeret, sic alii quoque sentire docerentur à spiritu, precatus contra sicubi Balaam in morem veritati pertinaciter obluçtaretur, suum Deus angelum op-

Exod. 24.

Hebr. 9.

Thom. par.

3. Quest.

78. artic. 3.

ad. 3.

Numer. 22

Zuinglius

neris sue

velut præ-

sagus.

*Balaam
asinus.*

Hoc.

EST.

Gene. 41.

Ioan. 15.

Matt. 13.

Vites vera.

*Super Ioã.
6. cap.*

poneret, qui macharæ suæ minis asinum sic ad mace-
riem affligeret, vt pedem frangeret, ne vltra is blasphe-
maret nomen Domini. Hæc ille, asinum quidem iusti-
tiam audaciamque mysticè interpretatus, & gloriæ à se
cupiditatem aut eius suspicionem deprecatus amolitus-
que, vt esse tamen solet præfaga mali meus, & siquidem
licet ex euentu conicere, videri possit nonnihil tum præ-
fagiisse suam inter hostes consertissimos civili bello nec-
cem parum euilem aliquantò post secutam, tum de Eu-
charistia sententiam pro blasphemia in Deum non à Ca-
tholicis modò, sed & à Protestantibus suis alioqui in Ec-
clesiam Romanam symmachis hætenus habitam Et cer-
tè videre ibi est hominem animi parum soluti ac expli-
cati, cui pronomen demonstratiuum contra vsus loquē-
di omnium linguarum, aliud hoc loco demonstraret
quàm quod porrigebatur, sed modò panem hunc, modò
conuiuium hoc, modò hanc manducationem, sic enim
ibi enarrat. Et videns rem non bene cessisse in pronomi-
ne H O C, accepit verbum E S T, significatiuè, non sub-
stantiuè, adductis vbi sic accipitur, duobus exemplis, se-
ptem boues crassæ sunt septem anni fertiles, in somnio
Pharaonis, pro significant vel portendunt. Ego sum vi-
tis, pro ego significo vitem, vel exprimo, vel eius in mo-
rem me habeo. Et, Semen est, pro significat, verbum
Dei. Et alibi passim in literis sacris. Sed præterquam
quòd in medio exemplo non ait Dominus se simplici-
ter vitem esse, sed veram vitem, certè Christus non si-
gnificat vitem, sed vitis Christum, vt hæc identica sit
propositio, Ego sum vitis vera, cœlestis nimirum & spi-
ritualis & diuina, aut siquidem symbolica est, tropus
est in prædicato V I T I S, non in copula E S T. Et huic
simili dissimilitudo responderunt olimiam tum alii tum
D. Rupertus. Id nimirum tam audacter, quam imperitè
in mendosum argumētum trahi, cum verba statim subse-
quētia, sicut palmes, &c. manifestè per similitudinē dictū
cōpellant intelligi. Præsertim cum nō signanter dixerit,
Ego sum hæc vitis, vt signantissimè dixit, hoc est corpus
meū, Hic est sanguis meus, apposita protin⁹ descriptione

veræ proprietatis vtriusque. Quod &c. Qui &c. Quod etiam dissimile obseruarunt Sententiarj: Solet, inquit, ex præcedentibus & sequentibus colligi, num propriè an figuratè loquatur, dictum itaque hoc metaphoricè ex sequenti apparere, quod immediatè subiunxit, Vos palmites. Quàm ergo non erant palmites naturales, discipuli, tum constat figuralem fuisse vitem, Dominum. Contrà, cum in Cœnæ verbis, vocem hanc corpus sequatur, quod pro vobis tradetur, quàm realis & vera fuit traditio, tam propriè verèque dictum est, Hoc est corpus meum. Hoc ergo, vt illud figuratiuè dictum esse, est contra dictorum circumstantiam, & dicentis intentionem. Christus enim in Cœna non vel somnium aliquod, vt in primo exemplo, vel parabolam, aut similitudinem, vt in secundo & tertio, narrabat, vel exponebat. Et quis non videt non statim sequi, Est alicubi alibi capitur pro significat, ergo & hîc? alioqui vbiq; sic acciperetur. Restat igitur vt probet sic hîc accipi. At cum hac de re scripserint tres Evangelistæ cum Paulo, ne vnus quidem vno verbulo indicauit significatiuè *E S T* accipi, atque adeo diuersum vno omnes ore dicunt. Et in reliquis eadem de re Apostoli dictis, nullum *E S T* habetur, vt liceat alicui dicere *E S T* accipi pro significat, Vnum, inquit, corpus sumus omnes, qui de vno pane participamus, q. d. Nos inter nos vnum sumus, propter vnum panem quem vnâ edimus. Et quomodo vnus panis, quem tot locis dissiti Romæ, Lutetiæ, & vbiuis Christiani orbis edimus, nisi vnum hîc, id est, in Eucharistia Christi corpus. Et illud, Reus erit non panis aut vini, sed corporis & sanguinis Domini, non dicitur hîc significati, sed veri vtique in sacramento præsentis, Nam de eo qui dicitur Qui edit & bibit, Et peræquè illud, Non diiudicans, non quidem panem externum aut simplicem, sed corpus Domini: nec magis dicitur significatum, sed verum vt supra, haud dubiè. Quid quæso, fiat tot locis vbi nullû *E S T*. Fluctuabundus igitur tum Cinglius, cum semper aliàs, tum in fidei ad Carolum V Imperatorem ratione, contendit Cœnæ verba non naturaliter, sed significatiuè accipienda: alibi tropum reiecit ad

*Lib. 4.**Paludan.**Aquilan.**Orbellan.**1. Cor. 10.**Panis quo-**modo tot lo-**cus vnus.**1. Cor. 11.**Anno 1530.*

prædicatum, ex vero corpore tropicum faciens, sic, Hoc est corpus meum, id est, hoc est symbolum, siue corporis mei sacramentum. Sic etiam quo post anno in tumultu Heluetico bellator, ut ait Melanchthon in suo Carione, occubuit, ad Regem Christianum fidem hac de re suam exponens, Sed peræquè obstant pronomina *Quod* & *Qui*, relatiua, quæ non aliud quam verum Domini corpus, verumque sanguinem referre possunt. Illud utique, non panem verò mysticum siue sacramentalem, pro nobis traditum: & hunc, non vinum, pro nobis effusum in remissionem peccatorum. Iacta igitur alea, ut presentiam, sic adorationem semel excutit, & nostram sententiam sic alibi cauillari pergat, Ad eam, inquit, usque insaniam deuenimus, ut panem vidisse salutare putaremus, Nec contenti, quod vidimus, etiam adorauimus, oblitum nostrorum etiam articulorum, quibus inter omnes tam neotericos quam veteres, qui hac de re scripserunt, consensus est, quod ne pura quidè humanitas adoranda sit, solus Deus adorandus, Et Deum nemo vidit unquam. Quid ergo adoramus, quod videmus? Quo se vertant, qui Eucharistiam, ut vocant, adorandam esse docent? Ecquis unquam gratiarum actionem adorauit? Quid enim gratiarum actio, aut ubi, aut quomodo est? nonne tum solum cum aguntur gratiæ? Sic quid Synaxis est? nihil sanè quam congregatio, coagmentatio, celebritas. Quis verò hanc unquam adorare poterit? Actio est & usus, qui tum est, cum fit. Neque secus sentiendum de Cœna Dominica: Tunc est Cœna, Synaxis, Eucharistia, cum editur cum annunciatione mortis Christi: An etiam quisquam Apostolorum legitur cœnam adorauisse, cum hanc sui commemorationem institueret? Et aliquantò post precatur ut Deus omnium oculos aperiat, ut abominationem (quam utique esse maximam oportet, cum quod creatura est, Dei loco habetur) quæ se in locum Dei statuit, vniuersi cognoscant, & adorare desinant. Et superiora repetens, Cum enim solus (ait) Deus adorandus sit, & creatura prorsus nulla, ita ut etiam Theologistæ negent puram Christi humanitatem citra discrimen idololatriæ adorari posse, quomodo non est summa impietas pa-

Anno 1531.

Quod.
Qui.

*De vera et
falsa reli-
gione.*

*Humanitas Domini
pura non
adoranda.*

*Ioan. I.
Eucharistia.
Synaxis.*

Cœna.

nem adorauisse? Quid verò est quod dicant se panem non adorare, sed corpus Christi? An iam non creaturam adorant? Vbi ergo sunt illorum decreta, quibus, vt diximus, humanitatem vetant adorari? Sed iterum dicat, Nos adoramus atque etiam edimus spirituale Christi corpus. Et quid est spirituale Christi corpus? an vsquam in scripturis repertum est aliud spirituale Christi corpus, quàm aut Ecclesia, aut fides nostra? Cur eiusmodi vocibus, quas nullus capit intellectus, pias mentes eueramus? Spirituale corpus sic ab homine capitur, vt si dicas corporea mens, aut carnea ratio. Quid adhuc voces inconciliabiles copulamus? &c. Hæc Cinglius. Sed quid est calumniari, nedum cauillari, si hoc non est? Eò ventum ait, vt vel panem vidisse, salutare duceremus. Equidem vidisse modò sacramentum hoc, & oculis modò corporeis vidisse, nunquam adeò infans fui, vt salutare ducerem vel dicerem, Cùm autem iuuenis illud audiuissem,

*Segnius irritant animos demissa per aurem,
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus.*

*Horat. in
Arte.*

Vir didici simul & docui, oculo etiam corporeo & visu, vt sensuum longè acerrimo & acutissimo spirituales fidei oculum in his sacris excitari, exerceri, proficere posse, præsertim cùm pro ea quæ hîc nobis est rerum cum signis vnione, præsentia, oblatione, exhibitione, legem cùm apud alios, tum apud Chrysostomum toties, vtraque videri, tangi, gustari, & inter manus tractari, & in ore ac lingua versari. Cuperem certè me meique similes, iam non tam hîc tepidos, quàm prorsus algidos, mysteria sacra non inueneri duntaxat, sed & participare sapius. Sed qui sacris sic intersunt, vt nec eis præsentiam, nec Eucharistiam externè participant (nec enim semper tenentur, ne id in *stia* videre Ecclesia quanlibet veteri perpetuum fuit) quid vetat nos, *colere*. signa seu elementa intuentes, res ipsas colere? In persecutione Albigeſica Comes Balduinus captiuus, sacrum *Baldun.* hoc ab hoste petens sibi porrigi, nec obtinens, Si per te, *Comes.* inquit, mihi communicare non licet, at sacramentum saltem videam, in quo salus mea est, vt vel sic hac in vita

- Cap. 165.*
Simō Mōt-
fortius.
- Luc. 1.*
- Canon*
Missæ.
- 1. Cor. 14.*
- Ioan. 1.*
De consecr.
distin. 2. ca.
Hoc est. ca.
Nos autē.
- Seruatorem meum videre possim. Hostia ergo sublata
 eique ostensa, Iesum in ea præsentem adorauit: In mo-
 re tum fuit prælium inituris, sacris prius interesse, & si-
 quidem per otium liceret, participes esse. Simō ergo He-
 ros ille Montfortius, ante prælium quod ei pro Catholi-
 cismo vltimum fuit, cum sacris adesset, de conflictu iam
 inito monitus, Sine me, inquit nuncio, audire diuina my-
 steria, & nostræ potius redemptionis intueri sacramen-
 tum. De suorum rursus periculo factus certior ab alio,
 idem alij respondit, Nec iam egrediar, quin prius vide-
 ro Redemptorem meum. Et mox sanctæ consecratio-
 nis hostia pro more subleuata, genibus ille flexis, cœlo-
 que, quod ait Poëta, supinas attollens cum voce manus,
 Nunc, ait, dimitte seruum tuum Domine, secundum ver-
 bum tuum in pace, Quia viderunt oculi mei salutare
 tuum. Et addidit, Eamus, & si opus aut vsus est, moria-
 mur pro eo, qui pro nobis mori dignatus est. Obsecro
 te, Catholice lector, milites hi panemne videre salutare
 putauerunt, ne & milites aut laicos vltimos adeo crassos pu-
 tet subtilis hic Heluetius, ac non potius in pane, sed san-
 cto æternæ panis vitæ, vt in sacro Canone legimus, & in
 calice salutis perpetuæ, Christi corpus & sanguinem, a-
 deoque Christum ipsum adorare? Nulli contra panem
 & quidem purum putum magis colunt, quam qui hæc
 nobis imponentes, res interim hinc adeo non agnoscunt,
 vt eas à cœnis ipsimet suis tam absentant quam à terra
 cœlum, sic enim in eis nihil præter panem habet, ac pro-
 inde si quo cum honore cœnas suas tractant, nil præter
 panem honorant. Et hunc enim panem & calicem non
 sine verecundia in Ecclesia tractandum ibi se sentire Cin-
 glius profitetur, vt in qua omnia cum decoro & honestè
 fieri debeant. Sed ad quam remittit, perorationem non
 reperi, & in totius operis Epilogo super hoc tantundem,
 id est, nihil. Ad id verò quod quærit, Cum solus Deus a-
 dorandus sit, Deum autem nunquam viderimus, quid er-
 go adoramus quod videmus? Iam initio ad eius argutias
 respondimus, ac etiamnum cum Augustino, Prospero, &c.
 respondemus nos hinc ex duobus quibus Ecclesiæ sacrifi-
 cium conficitur constatque, visibilem quidem elemento-

rum speciem, hoc est, sacramentum videre, inuisibile autem Domini nostri Iesu Christi carnem forma panis operam, & sanguinem sub vini specie, ut credere, ita adorare. Peræque ridiculū est quod magno risu obiicit, gratiarum actionem, celebritatē, cœnam cœnæve usum non adorari, ac proinde nec Eucharistiā. Quis enim nostrum vel somniauit, aut à quo nostratum vnquam hic fando audiuit, actiones formam aut usum adorari? sed res in actione & usu præsentēs, oblatas, datas & exhibitas adoramus, ut non malè quidā Scholasticus, si non Græcè doctus, certè in Græcis Latinè redditis nō infelicitè, ut tēporibus illis, versatus, de nominibus huius sacramēti tractās, Synaxim ideo dici scripserit, & communionē interpretatus sit, quia per eam Christo verè cōmunicamus, & eius carne ac deitate participamus, etiamsi apud Damascenum, vnde hæc desumpsit, κοινωμία legitur, non σύγκρισις, & μετάληψις, quòd per hāc filij deitatem assumamus, siue in eius diuinitatē assumamur, eiq; concorporati inuicem etiam uniamur, &c. Eucharistiam autē, quasi bonam gratiam, cū ob aliud, tum quòd realiter Christum cōtineat, qui est plenus gratia: Et ut alter quidam anterior, quia in hoc sacramento totus is sumitur, qui totius est gratiæ & fons & origo. Et quid melius est Christi corpore & sanguine? Hæc illi melius causificantes, quàm (ut ita loquar) ἱτυμολογοῦντες. Scimus alioqui sic à gratiarum actione dictam. Vnde & sacerdos cōsecraturus, Christum imitādo, dicit, Gratias agamus Domino Deo nostro, Verè dignum & iustum est, æquū & salutare, Nos tibi semper & ubiq; gratias agere, &c. sed in iis præsertim mysteriis. Optima, inquit Chrysostomus, beneficiorum cultos, memoria, & perpetua gratiarum confessio. Propterea reuerenda & salutaria illa mysteria, quæ omni Ecclesiæ cōgregatione celebramus, Eucharistia, id est, gratiarum actio nuncupatur, & sacerdos altari assistens, nos pro vniuersis sacrificio proposito iubet Deo gratias offerre, &c. Nos autem hic Eucharistiæ adorationem dicimus, sicut Augustinus ad id quod scriptum est, Et calicem accipiens post Cœnam, &c. Ipsam, inquit, potuit appellare Cœnam, qua iam corpus acceperant, ut deinde calicem acci-

Thom. par.

3. quæst. 73.

artic. 4.

Synaxi.

Lib. 4. cap.

14.

κοινωμία.

μετάληψις.

εὐχαριστία.

Lombard.

lib. 4. dist.

8. & 13.

1. q. 1. ca.

Multi.

εὐχαριστώ-

μεν.

Homil. 26.

in Matth.

Epist. 118.

cap. 5.

1. Cor. II. perent, Apostolus nanque alibi dicit, Conuenientibus vobis in vnum, non est Dominicam cœnam manducare, hanc ipsam Eucharistiæ acceptionem Dominicam cœnam vocans. Sic Cyprianus de lapsis, In corpore atque ore violato Eucharistia permanere non potuit. Hic Eucharistia gratiarum (credo) actionem significat, non potius signū cum ipsa re. Sic Cyrillus, Vt parum fermenti totam massam fermentat, sic paruula benedictio (ita solet pater hic sacramentum hoc vocare, cum cum epitheto *μυστικῆ*) totum hominem in seipsum attrahit, & suā gratiā replet, &c. Sed quis, quæso, parum non ita loquitur? Quis tam ridiculus, vt gratiarum actionis acceptionem exponat? Nos Synaxim adorare sicubi legimus, sic intelligimus vt quidam cecinit,

Eras. in instituto Christi hominis.
Mysticus illo cibus (Græci dicunt εὐχαριστίαν)
Qui panis, vini que palam sub imagine Christum
Ipsam præsentem verò exhibet.

An hic Synaxim celebritatem, festiuitatem, congregationem, & non magis sacra quæ in ea distribuuntur, signa, cum cibus & dapibus signatis & exhibitis exponas? Sic enim seipse exposuit alibi poëta, hunc locum clarè docere non eum sentire, quod Carolstadius (quem quidam Sacramentariorum huius temporis primum fuisse volunt) an non satis, ait, euidenter profiteor illic esse Christum substantialiter, cum dico *exhibet*? Nec hoc contentus, addo *ipsam*, figuram excludens. Ne hoc quidem contentus, addo *verè*, Quid abest, nisi Substantialiter? Atqui hanc vocem nec recipit carminis ratio, nec latini sermonis elegantia. In eodem carmine hæc leguntur,

Ast ubi sacrati me ad corporis atque cruoris
Cælestes epulas pietasque diésque vocabit,
Sumam Christi venerabile corpus.

Annon hic legis epulas sanguinis & cruoris, & venerandum Domini corpus? Hic igitur de sacramento Eucharistiæ loquens, cibum mysticum appello, quod sub speciebus visibilibus recondita sit gratia spiritus inuisibilis. Hæc Erasimica suo antea loco omiſsa, huic non male

Cibus mysticus.

conueniunt. Nam & rerum hęc signatarum tum præsen-
 tia, tum etiam adorationis assertoria sunt, & huius sacra-
 menti nomina (nam & hoc sacramentum multinomine
 est, siue pluriuocum) non actiones tantum significare, vt
 velle videtur hęc Zuinglius, sed integra quoque hęc my-
 steria, hoc est, cum signis venerandis, res haud dubiè a-
 dorandas. At apostolorum (ait Cinglius) nemo legitur
 cœnam adorauisse, &c. Ad hoc Valdensem ante Cauil-
 lum responderimus, licet antea, Nos contra non dubita-
 mus, quin eum qui tum erat illis non conuiuia solùm, sed
 & conuiuium, adorarint, quibus illud non malè aptetur,
 Destinavi ad eos vt cum eis vescerer (assumpta forma
 hominis) siue, dedi eis esum corporis mei, ipse & cibus &
 conuiuia, aut illud, manducauerunt & adorauerunt, quod
 nemo manducat (legitimè scilicet, & ut manducare debet)
 nisi qui adorat, &c. Ecquod verò Christi corpus? Spiri-
 tuale nos ait Cinglius dicere hęc adorari edique Et ne-
 gat tale vsquam in scripturis reperiri, quàm aut Eccle-
 siam aut fidem nostram. De Ecclesia quàm certum, tam
 de fide incertum est. Probasset hoc paradoxon, Corpus
 Christi, ait Hieronymus, intelligitur vel quæ est Eccle-
 sia, vel certè quod ex virgine dignatus est assumere. Et
 verbum quidem diuinum, scripturamve sacram in sacris
 scripturis & scriptoribus vt cibum & panem, ita Christi
 dici carnem, corpus & sanguinem passim reperire est, si-
 dem dici non temerè reperias, certè non tam saepe, ne-
 dum non tam appropriatè, vt sit fides huius quidem spi-
 ritualis cibi, panis, carnis, corporis & sanguinis esus atque
 potus, non verò etiam ea sit aut dicatur ipse cibus, & cæt.
 Credere enim, edere Christus interpretatus est, eodem
 loco idem promittens in se credentibus, quod carnem
 suam manducantibus, & sanguinem suum bibentibus,
 vitam nimirum æternam. Quò ex loco patres dupliciter
 Christi carnem & sanguinem intellexerunt, vel spiritua-
 lem, mysticam & diuinam, verè fidelium cibum atque po-
 tum: vel carnem crucifixam, & sanguinem militis lancea
 effusum, vt quia caro Domini verus est cibus credentiũ,
 & sanguis eius verus est potus, iuxta ἀνάρωγόν, Sapiens
 dixerit nos præsentī seculo bonum hoc solum habere, 2.3.

*Hier. quæ.**1. ad Hedi-**biam, Et**Osee 11.**Conuiuari-**bus, Et con-**uiuiam.**August. in**Psal. 21. Et**98. Thom.**li. 3. Senten-**tia. dist. 9.**Et ne-**Spirituale**Corpus.**Ad Eph 4.**Corpus Do-**mini du-**plex, imò**triplex.**Fides, esus,**credere ede-**re.**Ioan. 6.**Caro D. du-**plex, san-**guis D. du-**plex.**Hieron. ad**Eph. 1. de**conf. dist. 2.**can. Dupli-**citer in**Esa 55.**Osee 8. Sap.**2.3.*

De ciuitate Dei lib. 17. cap. 20. si vescamur hac, & illo potemur, non solum in mysterio (haud dubiè Eucharistiæ sacramento) Et ad hoc enim hos locos accommodauit vir pius Augustinus, credibile Salomonem dicentem, non esse bonum homini nisi quod edet & bibet, intellexisse quod ad participationem mensæ huius pertinet, quam sacerdos ipse noui testamenti mediator exhibet secundum ordinem Melchisedech de corpore & sanguine suo, non in hoc inquam, tantum sacramento, sed etiam in scripturarum lectione. Verus enim cibus & potus, qui ex verbo Dei sumitur, scientia scripturarum est. Bonum itaque sit veros cibos & veram sumere potionem, quos de agni carne & sanguine in diuinis voluminibus inuenimus. Adeo ut Hieronymo, vnde hæc sumpsimus, alicubi corporea scripturæ intelligentia siue historia, caro Christi appelletur: allegoria siue spiritualis intelligentia, spiritus. Sicubi ergo ut scripturæ notitia, Christi caro ab hoc patre exponitur, ita fides Christiana Christi corpus dicta esse inueniatur, notet lector catholicus, nam de hac corporis acceptione scriptorem hactenus pium probatumque desidero. Corpus autem Christi verum atque corporeum, non idem etiam spirituale & esse & dici, miror vlli Christiano excidere posse, glorificatum presertim, nedum quia ex spiritu sancto, ut Apostolicus habet articulus, conceptum. Nam & beatorum corpora, corpora licet & corporalia remanentia, erunt tamen etiam spiritualia πνευματικά: quanto magis Christi corpus qui suo nostra tunc est conformaturus? Ut non defuerint, qui à nostra parte hinc stantes, aduersus humanæ cogitationis in rerum hinc presentiam scrupulos cogitandum contra monuerint, quam inestimabiles sint dotes corporis gloriosi, præcipuè Domini. Contra quod, quia de corpore primum consecrato, nõdum haud dubiè glorioso, quod quale tunc fuit, tale dedit, curreret argumentum, huic olim iam responsum, Dominum in diebus adhuc carnis suæ, & necdum glorificatum, glorificandi tamen corporis & spiritualis dotes cum alias aliàs, tum in cœna & sacramento præuenisse, ac præsumpsisse, multò magis nunc tale nobis eum dare corpus idem suum, & tale nos accipere, quale nunc est, gloriosum &

Corpus corporeum idem, & spirituale.

1. Cor. 15. Phil 3. Erasm. præfatione in Algerum.

Alger. li. 1. cap. 9. Iuo Carnoten. in epist. post Algerum impressa.

spirituale. Vnde & ex Prospero in Augustini sententiis citatur, Carnem carnis, & sanguinem sanguinis hinc esse *De cōs. dist. 2. can. Hoc* sacramentum, Carne videlicet & sanguine, utroque inuisibili, spirituali, intelligibili signari visibile D. N. Iesu-
 christi corpus, & palpabile, plenum gratia omnium virtutum, & diuina maiestate. Et ex Ambrosio, In illo sacramento Christus est, quia corpus est Christi, non ergo corporalis esca, sed spiritalis est. Vnde & Paulus de typo eius ait, Quia patres nostri escam spiritalem, & potum spiritalem biberunt, Corpus enim Dei corpus est spiritale, *comitantiā.* Corpus Christi corpus est diuini spiritus, &c. Et hic ergo pater, quo veterum nemo veri in his mysteriis corporis Domini tum præsentiæ, tum etiam adorationis affector clarior & vehementior, idem hinc Domini verum corpus & spirituale & diuinum, seu diuini spiritus appellat. Quod hinc ergo corpus & credimus & colimus, nec protinus non spirituale, quia verum, nec protinus non verum est, quia spirituale, ut hæc vocabula nec inconciliabilia sint nec pugnantia, nec disparata. Quomodo verò hinc sit, & verè verum sit ac spirituale, nil ad me præter credere, viderit qui hinc hoc esse dixit.

Reliquum est argumentum, planè, uti Cinglio videtur, Achillæum, Nos Domini licet corpus adorantes, non protinus nos eius adoratores non idololatrias esse. Solum enim adorandum Deum, non vllam verò creaturam, ac proinde puram Christi humanitatem, nempe creaturam, non esse adorandam, & quidem omnium etiam Scholasticorum consensu: Hos enim Theologistarum nomine non dubium quin rãtus scilicet Theologus intelligat. Sed siquidem ut tum patres alij, tum Ambrosius sentires, qui vbi paulò antrò, & alias scribit, Vbi corpus Christi est, ibi Christus est, Vbi autem? non in mentis modo nostræ hospitio, sed in hoc sacramento: Scholastico, imò catholico Concomitantia, quam vocant, recepto dogmate, de toto hinc Christo adorando cogitaret, non verò de pura, seu sola Christi carne aut humanitate, quæ nunquã nec vsquam talis fuit, est, aut erit, quia quod semel assumpsit, nunquam dimisit. Lirem mouens, dum nos totius hinc Christi adoratores idololatrias facere vult,

*Can. in illo.**De myste-**riis ca. 9. cõ-**comitantiā.**1. Cor. 10.**Corpus D.**verum idem**est spiritua-**le et diuinũ.**In Psa. 118**sermo. 8.**vers. 6.**Cõcomitan-**tia.*

*Zuinglius
Luthero
Nestorianus, lib. de
conciliis.*

ab aliis eius etiam aliàs Symmystis Nestorianus audiret. Quid est enim talem, hoc est, puram, meram ac solem siue solitariam Christi hîc aut alibi carnem seu humanitatem nobis obiicere, quàm tum Nestorij, tum aliorum de Christo vt puro meroque homine hæreticorum sibi suspensionem accersere? Alioqui non magnopere cum Luther conderim Zuinglium hîc inuidia plus ab hoc factis grauatum Nestorianum fuisse. Scholasticos ergo Cingli appellasti? ad Scholasticos igitur, imò ad scholam ibis, non eorum modo, sed & veterum, libro tertio antea congregatam.

Vadianica. Cap. VII.

*Lib. 5.
Luc. 2.*

*De oratione,
corpore vt
in pane.*

*Aliud non
alius.*

Longum porrò esset Zuinglianos omnes persequi. In præcipuis tantùm immorabor. Inter quos Ioachinus Vadianus ex medico repente Theologus, multorum cerrè librorum helluo, in tam multis suis illis de Eucharistia aphorismis, Adorationis, vno tantùm & altero (si bene memini) loco commemorat. Si in pane, ait, Christum esse scripturæ docerent, etiam adorabilem esse in eodem fide poscente consequeretur. Nam & id vtero matris à Ioanne est adoratus, nec in vlllo loco est, in quo adorari eum non oporteat. Nos, Vadiane, in pane Christum non docemus, non ita loquimur, litiga cum Lutheranis, quanquam nec his deest quo se sic loquentes tueantur, vt Tertullianus tibi hîc citatus, ita alibi loquitur, Corpus (inquit) Domini in pane censetur, nec desunt alij, vt hæc locutio sensu bono non prorsus careat. Sed ex scripturis vt quia credimus, proinde loquimur, quæ in his sacris autore dante Domino, sumimus, eius esse corpus & sanguinem, sic & in iis adoramus, eadem nimirum fide, qua & præsentem credimus. Sed humanitatis, ais, veritatem sic aduersus Marcionem Irenæus & Tertullianus tueati sunt, vt non passi sint aliud de Christo quàm de verissimo homine vel suspicari, qui humanitate sua glorificata quidem, non tamen exuta, ad Patrem corporaliter ascenderit. At nos, Vadiane, aliud Christum quam